

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

สรุปผลกระทบทางสังคมจากโครงการก่อสร้างระบบขนส่งด้วยสายพานเชียงใหม่-แม่ฮ่องสอน กรณีศึกษาบ้านปางหมู ตำบลปางหมู อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ลักษณะเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการศึกษาโดยเน้นมิติทางด้านสังคมของหมู่บ้าน ผ่านกระบวนการประเมินผลกระทบทางสังคม ซึ่งประกอบด้วย คุณค่าการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรและคุณค่าต่อคุณภาพชีวิตของคนในหมู่บ้าน จากการก่อสร้างโครงการฯ ที่จะส่งผลกระทบต่อหมู่บ้าน โดยเปิดโอกาสให้ชาวบ้าน ได้แสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่เกี่ยวกับผลกระทบทางสังคมที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากโครงการฯ โดยผู้วิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการศึกษาคือ ศึกษาสภาพทางสังคมปัจจุบันของประชาชน และคาดการณ์ผลกระทบทางสังคมทั้งทางบวกและทางลบที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากโครงการ และเพื่อให้ข้อเสนอแนะทางในการบรรเทาผลกระทบทางลบที่อาจเกิดจากโครงการ

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาที่เน้นการวิจัยเชิงคุณภาพและผสมผสานกับวิจัยเชิงปริมาณ โดยการสังเกต การใช้แบบสอบถามและการสนทนากลุ่มย่อยกับกลุ่มผู้นำชุมชนที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ตัวแทนกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ โดยผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลจากเอกสารพร้อมกับการเก็บข้อมูลภาคสนาม จึงขอสรุปเนื้อหาผลการศึกษาดังนี้

- 5.1 สรุปผลการศึกษา
- 5.2 อภิปรายผล
- 5.3 ข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการศึกษา

โครงการก่อสร้างระบบขนส่งด้วยสายพานเชียงใหม่ – แม่ฮ่องสอน ดำเนินการโดยบริษัท ปาย เคเบิล ทรานสปอร์ต จำกัด ลักษณะ เป็นโครงการขนส่งขนาดใหญ่เป็นการดำเนินกิจการขนส่งผู้โดยสารและสินค้าแบบกระเช้า มีเส้นทางจากจังหวัดเชียงใหม่ไปยังจังหวัดแม่ฮ่องสอน มีระยะทางประมาณ 127 กิโลเมตร ใช้เวลาในการเดินทางประมาณ 1 ชั่วโมง 45 นาที สามารถอำนวยความสะดวกให้กับบุคคลในท้องถิ่นและภายนอกได้ ระยะเวลาในการก่อสร้างโครงการ

ประมาณ 3 ปี โดยโครงการฯ ได้มีการกำหนดเส้นทางเริ่มต้นจากสถานีที่ 1 บ้านดงป่าตัน อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นสถานีต้นทาง ตรงไปยังสถานีอำเภอป่า ซึ่งเป็นสถานีที่ 2 สถานีอำเภอปางมะผ้าเป็นสถานีที่ 3 สถานีคอก้างบอกไฟ อำเภอปางมะผ้าเป็นสถานีที่ 4 และสถานีที่ 5 ซึ่งเป็นสถานีปลายทางที่บ้านปางหมู อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน โครงการฯ จะประกอบไปด้วยตัวสถานีรับส่งผู้โดยสาร เสาร์บสายเคเบิลซึ่งจะพาดผ่านพื้นที่ของหมู่บ้านต่างๆ ทั้งที่เป็นพื้นที่ป่าชุมชน พื้นที่ทำกิน และพื้นที่เอกชน นอกจากนั้นยังผ่านพื้นที่ของอุทยานฯ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เป็นต้น บ้านปางหมู หมู่ที่ 1 ตำบลปางหมู อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน เป็นพื้นที่หนึ่งที่ทางโครงการฯ จะมีการดำเนินการก่อสร้างสถานีปลายทางที่รับส่งผู้โดยสารและขนส่งสินค้า

ผู้วิจัยได้สรุปผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้ บริบททางสังคมพื้นที่หมู่บ้านปางหมู ผลกระทบทางสังคมที่คาดว่าจะเกิดขึ้น และแนวทางหรือมาตรการป้องกันเพื่อผลกระทบทางลบที่อาจจะเกิดจากโครงการก่อสร้างระบบขนส่งด้วยสายพาน เชียงใหม่ – แม่ฮ่องสอน โดยได้นำเสนอผลกระทบตามประเด็นดังนี้

5.1.1 ผลกระทบทางด้าน คุณค่าการใช้ประโยชน์ของมนุษย์

1. ผลกระทบเชิงลบจากการเปลี่ยนแปลงที่คาดว่าจะเกิดขึ้นหากมีโครงการฯ

ชาวบ้านมีความกังวลในเรื่องการทำลายทรัพยากรป่าไม้เพื่อทำเป็นสถานีขึ้นลง เพราะการสร้างสถานีอยู่ในบริเวณเขตพื้นที่ทำการอุทยาน อาจจะสูญเสียระบบนิเวศและความหลากหลายของพันธุ์พืชได้ ชาวบ้านอาจจะใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่าได้น้อยลง และยังคงส่งผลต่อใช้เส้นทางเดินป่า เนื่องจากอาจจะต้องบุกเบิกทางเดินใหม่ที่ไกลกว่าเดิม และการสูญเสียที่ดินบริเวณจุดก่อสร้างอาจเกิดดินสไลด์ในช่วงฤดูฝนมีอัตราเสี่ยงต่อการเกิดดินถล่ม เกิดความสกปรกไม่สามารถใช้การได้ อาจทำให้ปิดกั้นทางไหลของน้ำ ทำให้น้ำเปลี่ยนทิศทางการเกิดน้ำท่วมบ้านเรือนและพื้นที่ทำการเกษตรของชาวบ้านซึ่งมีผลกระทบต่อหมู่บ้าน การคมนาคมอาจส่งผลกระทบต่อเกิดอุบัติเหตุกรณีที่มีจำนวนรถบรรทุกที่เพิ่มขึ้น ด้านการใช้พลังงานไฟฟ้า ปริมาณอัตราการใช้ไฟฟ้าอาจจะเพิ่มขึ้น

2. ผลกระทบเชิงบวกของการเปลี่ยนแปลงที่คาดว่าจะเกิดขึ้นหากมีโครงการฯ

โครงการดังกล่าวสามารถให้ประโยชน์กับหมู่บ้านได้เช่น การมีระบบคมนาคมที่ทันสมัยทำให้หมู่บ้านพัฒนาและสามารถเดินทางได้สะดวกรวดเร็วมากขึ้น อีกทั้งยังเอื้ออำนวยต่อการขนส่งวัตถุดิบทางการเกษตร ลดความเสี่ยงต่อการขนย้ายอุปกรณ์ทางการเกษตรที่มีราคาสูง ลดความล่าช้าในการจำหน่ายต่อผู้ขายรายย่อย การปรับปรุงถนนในหมู่บ้านให้อยู่ในสภาพที่ดีขึ้นชาวบ้านก็จะสามารถติดต่อสื่อสารและการคมนาคมสะดวกก็จะสะดวกขึ้น เช่น การขนย้ายผู้ป่วย การติดต่อ

ราชการ และการสำรวจไฟฟ้าตามพื้นที่ที่มีสายเคเบิลพาดผ่าน เป็นต้น ส่วนด้านการจัดการระบบไฟฟ้า จะดีขึ้นมีสถิติไฟดับที่ลดลง เนื่องจากการเข้ามาของโครงการขนาดใหญ่จะต้องมีการเตรียมการวางแผน และสำรองให้เพียงพอต่อการใช้ไฟฟ้าซึ่งเป็นประโยชน์ต่อชาวบ้านและหมู่บ้านพื้นที่ใกล้เคียง

5.1.2 ด้านคุณค่าต่อคุณภาพชีวิต

1. ผลกระทบเชิงลบจากการเปลี่ยนแปลงที่คาดว่าจะเกิดขึ้นหากมีโครงการฯ

การเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจและสังคมของหมู่บ้านอาจจะเป็นสังคมเมืองมากขึ้นไปสู่ การเปลี่ยนแปลงด้านชีวิตแบบดั้งเดิม มีการเปลี่ยนแปลงอาชีพจากแรงงานในภาคเกษตรไปสู่ภาค ธุรกิจการท่องเที่ยวและบริการแก่นักท่องเที่ยว ความเจริญอาจทำให้วัฒนธรรมประเพณีพื้นบ้าน บางอย่างสูญหายไป รวมถึงความเชื่อหรือความเคารพในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ความหนาแน่นของประชากร เพิ่มขึ้น การควบคุมหรือปกครองยากลำบาก อาจทำให้เกิดอาชญากรรม ปัญหาดังคม ปัญหา ยาเสพติด ชาวบ้านเกรงว่าจะเกิดการจัดสรรผลประโยชน์ไม่ลงตัว ทำให้เกิดความขัดแย้งในชุมชน ด้านการรองรับจากการบริการด้านสาธารณสุขจะไม่เพียงพอต่อความต้องการของชาวบ้านและ แรงงานต่างถิ่น สถานีนามัยและโรงพยาบาลอาจจะไม่สามารถรองรับความต้องการของประชาชน ที่มีมากขึ้นได้ ชาวบ้านมีอัตราเสี่ยงกับภาวะความเครียดที่เกิดจากจำนวนประชากรต่างถิ่นมากขึ้นทำ ให้ความสัมพันธ์ในชุมชนลดน้อยลงมีการแข่งขันทางตลาดสูง อีกทั้งระบบการรองรับขณะแบบเดิม ไม่สามารถรองรับได้ จะต้องเกิดปัญหาการตกค้างของสารอันตรายในดินและเกิดมลพิษทางอากาศ อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ส่วนด้านประเพณีและวัฒนธรรมในท้องถิ่นอาจมีการตัดแปลงและเปลี่ยนไป จากเดิมเนื่องจากการเข้าใจถึงภูมิปัญญาอย่างแท้จริงอาจจะถูกกลืนไปกับพัฒนาที่เพิ่มขึ้น ส่วนด้านการท่องเที่ยวและสุนทรียภาพเป็นสิ่งที่จำเป็นต้องอาศัยจินตนาการจากเดิมที่เคยเห็นป่าไม้ และทิวเขาสลับซับซ้อน สายเคเบิลเป็นสิ่งแปลกปลอมที่บดบังธรรมชาติที่สวยงาม

2. ผลกระทบเชิงบวกของการเปลี่ยนแปลงที่คาดว่าจะเกิดขึ้นหากมีโครงการฯ

ชาวบ้านมีรายได้เพิ่มขึ้น เช่นการจำหน่ายของที่ระลึกตามสถานีหลัก การเก็บค่าเช่า พื้นที่ทำสถานีในรูปแบบของภามิ บำรุงท้องถิ่น ทำให้สภาพความเป็นอยู่และการดูแลจากภาครัฐมี มากขึ้น เช่น การโครงการพัฒนาอาชีพ ส่งเสริมให้ชาวบ้านมีอาชีพหลากหลายและสามารถดำเนิน ชีวิตไปพร้อมกับความเจริญได้ การพัฒนาจากโครงการขนาดใหญ่นำมาซึ่งความเจริญ ทั้งทางด้าน การศึกษาจะเกิดการพัฒนามีแหล่งการเรียนรู้ที่กว้างขวางสามารถติดต่อและเชื่อมโยงกับเทคโนโลยี ได้อย่างดี ปัญหาครอบครัวก็จะลดลงเนื่องจากการดูแลภายในครอบครัวจะสามารถดูแลได้อย่าง ทัวถึง เช่นการออกไปเรียนต่างจังหวัดของกลุ่มเยาวชนก็จะลดลงความสัมพันธ์ที่ดีและความอบอุ่น ภายในครัวเรือนก็จะมากขึ้น เกิดจิตสำนึกของเยาวชนในการกลับมาพัฒนาบ้านเกิดลดปัญหา

สังคมได้ ส่งผลให้คุณภาพชีวิตดีขึ้น ด้านสาธารณสุขชาวบ้านมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการป้องกันโรคที่ถูกต้องตามสุขอนามัยเพิ่มขึ้น มีการจัดการขยะอย่างมีระบบมากขึ้น การดูแลสุขภาพอนามัยก็จะมีความทันสมัย มีจำนวนแพทย์และบุคลากรทางการแพทย์ที่เพิ่มขึ้น ลดการสูญเสียชีวิตที่มาจากการเดินทางขณะไปรักษาต่างจังหวัด ด้านประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่นหมู่บ้านจะเป็นที่น่าสนใจมากขึ้น มีการเรียนรู้ใหม่ๆ จากสังคมภายนอกประเพณีอื่นๆ เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างวัฒนธรรมได้อย่างดี การท่องเที่ยวและสุนทรียภาพ ส่งผลให้กระตุ้นการท่องเที่ยวเพราะความสะดวกสบาย ทันสมัย ใช้เวลาน้อยในการเดินทาง มีความปลอดภัยสูงกว่าการคมนาคมทางบก ทำให้เห็นทิวทัศน์ที่สวยงามของภูเขาที่สลับซับซ้อน

5.1.3 แนวทางหรือมาตรการในเชิงป้องกันผลกระทบทางลบ จากโครงการก่อสร้างระบบขนส่งด้วยสายพานเชียงใหม่ – แม่ฮ่องสอน ในหมู่บ้านปางหมู ตำบลปางหมู อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

5.1.3.1 ด้านคุณค่าการใช้ประโยชน์ของมนุษย์

การวางแผนเพื่อหาแนวทางในลดกระทบทางลบจากโครงการก่อสร้างระบบขนส่งด้วยสายพานเชียงใหม่-แม่ฮ่องสอน ด้านคุณค่าการใช้ประโยชน์ของมนุษย์นั้น สามารถวางแผนเพื่อตั้งรับผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้นได้ เช่น ด้านการใช้ประโยชน์ที่ดินซึ่งต้องมีการปลูกป่าทดแทนหลีกเลี่ยงพื้นที่ทำการเกษตรและที่อยู่อาศัย ต้องให้ชาวบ้านเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ที่มีผลกระทบท้องถิ่นโดยตรง ด้านน้ำและการใช้น้ำควรหลีกเลี่ยงพื้นที่ต้นน้ำ ก่อนดำเนินการก่อสร้าง ควรศึกษาผลกระทบ โครงสร้างของดินและระดับความลึกในการตอกเสาเข็มเพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบกับน้ำใช้ในหมู่บ้าน การจัดการขยะต้องไกลจากพื้นที่ต้นน้ำหรือแหล่งน้ำการสำรองสำหรับการอุปโภคบริโภค ให้แก่โครงการ มีการวางแผนคำนวณปริมาณน้ำและจัดระบบการบริหารการใช้น้ำอย่างมีประสิทธิภาพ ด้านการคมนาคม จะต้องกำหนดเวลาและจำกัดการบรรทุกวัสดุก่อสร้าง พร้อมกับแจ้งให้กรรมการหมู่บ้านและคนในหมู่บ้านได้ทราบก่อนการดำเนินการ ด้านการใช้พลังงานไฟฟ้า ควรวางแผนและสำรองการใช้ไฟฟ้าของโครงการ มีการตรวจสอบการใช้ไฟฟ้าของกระเช้าลอยฟ้าอย่างต่อเนื่องเพื่อไม่ให้เกิดปัญหาไฟฟ้าดับในการใช้กระแสไฟฟ้าภายในชุมชน มีป้ายบ่งบอกพื้นที่อันตรายจากกระแสไฟฟ้าของโครงการให้ชาวบ้านที่เข้าไปในป่าทราบเพื่อความปลอดภัย

5.1.3.2 ด้านคุณค่าต่อคุณภาพชีวิต

การวางแผนเพื่อหาแนวทางในลดกระทบทางลบจากโครงการก่อสร้างระบบขนส่งด้วยสายพานเชียงใหม่-แม่ฮ่องสอน ด้านคุณค่าต่อคุณภาพชีวิตนั้น สามารถวางแผนเพื่อตั้งรับผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้นได้ เช่น ด้านเศรษฐกิจและสังคม การส่งเสริมการดำเนินชีวิตตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อเป็นแบบอย่างของการปรับประยุกต์เทคโนโลยีที่ผสมผสานกับวัฒนธรรมท้องถิ่น ด้านสาธารณสุข ให้มีการจัดทำทะเบียนประวัติและใบรับรองแพทย์ของแรงงานต่างถิ่น ให้ความรู้เกี่ยวกับการป้องกันตนเองจากโรคติดต่อ การจัดการขยะในชุมชนที่ถูกต้อง ส่วนด้านการท่องเที่ยวและสุนทรียภาพนั้น ควรจัดโปรแกรมและประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวตามสถานที่สำคัญในหมู่บ้าน มีการนำเสนอวัฒนธรรมท้องถิ่นเช่น การแต่งกายชุดไต การเรียนรู้ภาษาพื้นบ้านที่เรียกว่าภาษา ไต ให้กับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาในหมู่บ้าน ตกแต่งหรือจัดสภาพแวดล้อมบริเวณเสารับน้ำหนักให้กลมกลืนกับธรรมชาติ เพื่อดึงดูดใจนักท่องเที่ยวในระหว่างโดยสารอยู่ในกระเช้าลอยฟ้า

5.2 อภิปรายผลการศึกษา

จากผลการศึกษาเรื่อง “ผลกระทบทางสังคมจากโครงการก่อสร้างระบบขนส่งด้วยสายพานเชียงใหม่-แม่ฮ่องสอน” สามารถกำหนดประเด็นสำคัญเพื่ออภิปรายผลการศึกษา ประกอบด้วย

5.2.1 ผลกระทบทางสังคม

5.2.2 แนวทางหรือมาตรการป้องกันผลกระทบทางลบ

ปัจจุบันการตื่นตัวถึงความสำคัญของการศึกษาผลกระทบทางสังคมมากขึ้น เพราะการศึกษาผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมนั้น ต้องมีการศึกษาผลกระทบทางสังคมร่วมไปด้วยซึ่งทั้งสองส่วนมีความเกี่ยวข้องกัน เนื่องจากทุกคนอาศัยอยู่ภายใต้สิ่งแวดล้อมเดียวกันแต่มีความแตกต่างกันทั้งการดำรงชีวิตและสภาพสังคมของแต่ละพื้นที่ โครงการก่อสร้างระบบขนส่งด้วยสายพานเชียงใหม่-แม่ฮ่องสอน เป็นตัวอย่างหนึ่งที่ต้องมีการศึกษาผลกระทบทางสังคมอย่างรอบคอบ โดยนำแนวคิดการประเมินผลกระทบทางสังคม (Social Impact Assessment: SIA) มาพิจารณาโครงการก่อสร้างระบบขนส่งด้วยสายพานเชียงใหม่-แม่ฮ่องสอน โดยจำแนกเป็น 3 ลักษณะ อ ลักษณะที่หนึ่งสามารถประเมินการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นภายในหมู่บ้าน ลักษณะที่สอง อ เข้าใจถึงผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้น และลักษณะที่สามของการเสนอทางออกของปัญหา และข้อควรปฏิบัติ เพื่อให้เกิดความยุติธรรมในสังคม จากการพิจารณาผลกระทบทางสังคมที่คาดว่าจะเกิดขึ้น โดยการนำหลักการสร้างฐานข้อมูล (Baseline data) มาพิจารณาข้อมูลจากสถานะในอดีตและในปัจจุบันของชุมชน การเปรียบเทียบกรณีที่มีโครงการและไม่มีโครงการ การเปิดโอกาสให้ชุมชนได้ร่วมกันวิเคราะห์ศักยภาพ โอกาสและข้อจำกัด

ของชุมชน การศึกษาคั้งนี้มีไว้เป็นการศึกษาเพื่อให้เห็นผลดีของด้านในด้านหนึ่ง แต่เป็นการรวบรวมข้อมูลจากสภาพความเป็นจริงของหมู่บ้านปางหมู ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากโครงการดังกล่าว

จากการวิเคราะห์ผลกระทบทางสังคมจะเห็นได้ว่าการดำรงชีวิตของชาวบ้านปางหมูมีวิถีชีวิตแบบไทยใหญ่ที่อยู่ร่วมกับธรรมชาติ การพัฒนาจากหลากหลายสิ่งหลายอย่างจะพัฒนาไปพร้อมๆ กัน ความเจริญเติบโตของสังคม การพึ่งพาอาศัยธรรมชาติในการดำรงชีวิต ระบบสังคมในหมู่บ้านหล่อหลอมพฤติกรรมของชาวบ้านให้ปฏิบัติตามธรรมเนียมวิถีแบบพื้นบ้าน จากสภาพของหมู่บ้านที่อยู่ในพื้นที่ที่เป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำซึ่งเหมาะแก่การทำเกษตรกรรม เป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์มีแหล่งน้ำไหลผ่านหมู่บ้านตลอดปีการทำเกษตรกรรมถือเป็นอาชีพที่สำคัญและเป็นอาชีพหลักของทุกบ้านในหมู่บ้าน ชาวบ้านมีการอนุรักษ์พื้นที่ป่าของอุทยานแห่งชาติน้ำตกแม่สุรินทร์ให้เป็นพื้นที่ป่าชุมชนมีการจัดการดูแลโดยร่วมกันกับเจ้าหน้าที่ของอุทยานในการร่วมกันอนุรักษ์ผืนป่าไว้เพื่อให้มีทรัพยากรธรรมชาติในการดำรงชีวิตของผู้คนในพื้นที่นั้นสืบต่อไปจากคนรุ่นปัจจุบัน ไปถึงคนรุ่นอนาคต การพัฒนาอย่างยั่งยืนซึ่งเป็นหลักปฏิบัติของหมู่บ้านที่จะต้องคำนึงถึง การตอบสนองความต้องการของคนในปัจจุบัน โดยไม่ทำให้ประชาชนรุ่นต่อไปในอนาคตต้องลดความสามารถในการสนองความต้องการของพวกเขาเอง จะเห็นจากแนวคิดของโครงการศึกษาวิจัยการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมภาคเหนือ (2541) ที่กล่าวว่าการพัฒนาที่ต้องการให้มนุษย์ทุกคนได้รับความสุขตามความจำเป็นพื้นฐานที่เท่าเทียมกัน ควรให้โอกาสและความเสมอภาคในการเข้าถึงเพื่อการใช้ทรัพยากรของมนุษย์ในแต่ละสังคมอย่างเท่าเทียมกันซึ่งหมู่บ้านต้องการให้คนรุ่นต่อไปได้รับความสุขที่ไม่ต่างจากปัจจุบัน และแนวทางการพัฒนาอย่างยั่งยืนนั้นมีหลักการหลากหลายด้าน ตามแนวคิดของ อนุรักษ์ ปัญญาวัฒน์ (2541) ที่ได้กล่าวไว้ว่า หลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน ต้องเน้นการเสริมอำนาจให้แก่ชุมชนท้องถิ่นโดยรับผิดชอบตามสิทธิการดูแลรักษาชุมชนเอง การเข้าถึงและควบคุมการใช้ทรัพยากรท้องถิ่นและการสร้างวินัยท้องถิ่น และสิทธิชุมชนจะต้องได้รับการยอมรับซึ่งฐานะ กิจกรรมต่างๆ ของการพัฒนาที่ยั่งยืนควรเป็นไปบนพื้นฐานของภูมิปัญญาท้องถิ่นและข้อปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่น สนองตอบต่อความต้องการของชุมชนท้องถิ่น การมีส่วนร่วมจากระดับล่าง ในการคิดริเริ่ม วางแผน ตัดสินใจ ได้รับความประโยชน์ ประชาชนในท้องถิ่นได้รับการแจ้งข่าวสารข้อมูลปรึกษาหารือเกี่ยวข้องในขั้นตอนการวางแผน นำแผนแปลลงสู่ภาคปฏิบัติและจัดการ โครงการ ต้องมีความเสมอภาค ทางเพศ สิทธิของคนพื้นเมืองและชนกลุ่มน้อยต้องได้รับการยอมรับ มีความหลากหลายทางชีวภาพและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะในการเข้าถึงและควบคุมทรัพยากรธรรมชาติ ลดการพึ่งพาปัจจัยภายนอกรวมทั้งเทคโนโลยี การช่วยเหลือและการตลาดอันนำไปสู่การพึ่งพาตนเองและช่วยเหลือตนเองเป็นสำคัญ ดังนั้นการพัฒนาจากภายนอกต้องไม่สามารถกลืนวัฒนธรรมที่ยังแฝงอยู่

ในสังคมทรัพยากรธรรมชาติดั้งเดิม การสืบทอดวัฒนธรรมที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์เป็นสิ่งที่มีค่าและควรรักษาไว้ จะเห็นได้จากการแต่งกายที่ส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนได้แต่งกายแบบ ไทยใหญ่ (ชุดไต) ในวันสำคัญๆ ของหมู่บ้าน อาทิเช่น วันสำคัญทางศาสนาพุทธ หรือแม้กระทั่งในงานประเพณีต่างๆ ของหมู่บ้าน การรักษาภาษาพูดของไทยใหญ่ (ภาษาไต) รวมถึงภาษาเขียนที่บ่งบอกถึงเอกลักษณ์ของชาวไทยใหญ่ที่นับวันจะสูญหายไป รวมถึงการรักษาประเพณีวัฒนธรรมและพิธีกรรมความเชื่อต่างๆ ให้คงไว้

ปัจจุบันพื้นที่ของหมู่บ้านค่อนข้างจะเป็นสังคมเมืองและมีความคิดที่ทันโลกส่งผลทำให้แนวคิดต่างๆ ของชาวบ้านรุ่นใหม่ๆ ก็ค่อยๆ เปลี่ยนแปลงไปแต่การเปลี่ยนแปลงยังอิงอยู่กับความเชื่อเดิมๆ ที่สั่งสมมากับวิถีที่บรรพบุรุษได้สร้างไว้ การท่องเที่ยวจากหลายเชื้อชาติและวัฒนธรรมเข้ามาในหมู่บ้านส่งผลให้บ้านปางหมุ่ค่อยๆ เปลี่ยนแปลงไปแต่สิ่งหนึ่งที่ยังเป็นสิ่งที่น่าสนใจคือความเป็นชุมชนเข้มแข็ง ความสัมพันธ์ การช่วยเหลือกัน ไปมาหาสู่กัน มีกิจกรรมการรวมกลุ่มทำร่วมกันอย่างเหนียวแน่น หากมีโครงการก่อสร้างระบบขนส่งด้วยสายพานเชิงใหม่ – แม่ฮ่องสอน ซึ่งเป็นการดำเนินกิจการขนส่งผู้โดยสารและสินค้าขนาดใหญ่ที่สะดวก รวดเร็ว โดยสามารถที่จะเอื้ออำนวยประโยชน์ให้คนในท้องถิ่นในการเดินทางและการขนย้ายสิ่งของที่สะดวกขึ้น เอื้อประโยชน์ต่ออุตสาหกรรมการท่องเที่ยวซึ่งเป็นรายได้หลักของประเทศและรองรับการขยายตัวในด้านการค้าระหว่างประเทศเพื่อนบ้านในอนาคต ซึ่งโครงการฯ ดังกล่าวเป็นโครงการพัฒนาขนาดใหญ่ที่คาดว่าจะส่งผลกระทบต่อสังคมทั้งวิถีชีวิตของประชาชนในด้านต่างๆ ทั้งการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรและคุณภาพชีวิต บ้านปางหมุ่เป็นสถานีรับส่งผู้โดยสารและรับส่งสินค้าของโครงการระยะปลายทางอีกทั้งยังมีการใช้พื้นที่ก่อสร้างเสาของโครงการอีกด้วย โดยบทเรียนจากโครงการพัฒนาขนาดใหญ่ของประเทศที่ผ่านมาล้วนแล้วแต่ก่อให้เกิดผลกระทบกับประชาชนในพื้นที่โครงการและพื้นที่ใกล้เคียงผลกระทบทำให้เกิดความขัดแย้งเกิดขึ้นทั้งในพื้นที่หมู่บ้านและในสังคม ที่ผ่านมามีโครงการต่างๆ เหล่านี้ไม่ได้มีส่วนร่วมจากภาคประชาชนซึ่งเป็นเจ้าของพื้นที่เจ้าของทรัพยากรและเจ้าของประเทศอย่างแท้จริง ดังนั้นการจะทำโครงการพัฒนาต่างๆ ควรเปิดโอกาสให้ประชาชนหรือผู้ที่จะได้รับผลกระทบจากโครงการได้มีส่วนร่วมทั้งในขั้นตอนของการวางแผน การตัดสินใจดำเนินโครงการ การควบคุมการดำเนินโครงการ รวมถึงการพิจารณาการจ่ายค่าชดเชยและกำหนดแนวทางการบรรเทาผลกระทบในด้านต่างๆ ว่าบทบาทของเจ้าของโครงการหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และประชาชนจะเป็นอย่างไรในแต่ละขั้นตอน เพื่อลดปัญหาการตัดสินใจของรัฐและปัญหาความขัดแย้งที่จะเกิดขึ้นตามมาภายหลัง

ผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากโครงการกับบ้านปางหมุ่ที่สำคัญที่สุดคือการสูญเสียทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทั้งการสูญเสียพื้นที่ป่าชุมชน การสูญเสียป่าไม้ รวมไปถึงการ

สูญเสียที่ดินซึ่งเป็นทรัพยากรที่ชาวบ้านใช้ประโยชน์ในการดำรงวิถีชีวิตที่สืบทอดมาตั้งแต่บรรพบุรุษ จนถึงปัจจุบัน การถางพื้นที่ป่าชุมชนเพื่อเป็นจุดตั้งเสาของโครงการนั้นหมายถึงการทำลายทรัพยากรป่าไม้ การทำลายที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่า การทำลายแหล่งอาหารของมนุษย์รวมถึงการทำลายระบบนิเวศและความหลากหลายทางชีวภาพของพื้นที่ป่าบริเวณนั้น การทำลายองค์ประกอบของระบบนิเวศส่วนใดส่วนหนึ่งจะส่งผลกระทบต่อระบบความสัมพันธ์ของระบบนิเวศอื่นๆ ตามไปด้วย โดยผลกระทบต่างๆ สามารถที่จะส่งผลจากจุดหนึ่งไปสู่อีกจุดหนึ่งได้ เมื่อทรัพยากรซึ่งเป็นฐานการผลิตและเป็นปัจจัยที่สำคัญในการดำรงวิถีชีวิตของชาวบ้านถูกทำลายจะส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของชาวบ้านในการเข้าไปใช้ประโยชน์จากป่าเพื่อการเลี้ยงชีพโดยการหาของป่าจะทำให้ชาวบ้านไม่สามารถเข้าไปหาของป่าในพื้นที่ได้ ชาวบ้านต้องเพิ่มภาระค่าใช้จ่ายในการซื้ออาหารและยารักษาโรคเกิด การพึ่งพาระบบจากภายนอกมากขึ้นและทำให้วิถีของชาวบ้านกับพื้นที่ป่าชุมชนลดความสัมพันธ์ลง การขยายตัวของเทคโนโลยีที่มีผลต่อทรัพยากรและวิถีชีวิตของชุมชนเป็นผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอก ซึ่งปัจจัยภายนอกชุมชนประกอบไปด้วย การสาธารณสุขโลก เมื่อมีการพัฒนาเกิดขึ้นการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมจากสังคมเมืองไปสู่สังคมชนบทเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นและต่อเนื่องอยู่ตลอดเวลา ความสัมพันธ์ระหว่างสังคมชนบทและสังคมเมืองมีอยู่มากมายซึ่งต้องพึ่งพาอาศัยกันทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม การสื่อสารที่มักเกิดขึ้นในชุมชนได้อย่างรวดเร็วทำให้มีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ปัจจัยภายในชุมชน ที่เป็นการเกิดขึ้นหรือมีในชุมชนนั่นเอง ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมได้แก่ ปัจจัยทางนิเวศวิทยาซึ่งรวมไปถึง สิ่งแวดล้อมและที่ตั้งของหมู่บ้าน ที่ดิน กล่าวคือชุมชนอยู่ในสภาพนิเวศวิทยาที่ดีก็อาจจะพัฒนาชุมชนของตนเองให้ดีขึ้นซึ่งมีผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านสังคมและวัฒนธรรม (สนธิ สมักรการ, 2525: น.42) และปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับและการต่อต้านการเปลี่ยนแปลงที่จะส่งผลทำให้เกิดความพึงพอใจและไม่พอใจซึ่งในสิ่งเหล่านั้นมักมีปัจจัยที่ทำให้เกิดการยอมรับและการต่อต้าน 6 ประการ นั่นคือ 1. ความต้องการในการเปลี่ยนแปลง 2. การได้รับความพึงพอใจอย่างสูงของการเปลี่ยนแปลงนั้น 3. การสาธิตผลประโยชน์ 4. การเข้าถึงได้กับวัฒนธรรมที่มีอยู่ 5. ต้นทุนของการเปลี่ยนแปลง 6. ผู้นำในการเปลี่ยนแปลง (เสาวคนธ์ สุดสวาท, 2524: น. 48) การเกิดการเปลี่ยนแปลงที่มีผลกระทบกับสังคมและวัฒนธรรม ไม่ว่าจะเป็นโครงการจากการพัฒนาต่างๆ หรือเป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นภายในชุมชนเองสามารถนำไปสู่บ่อเกิดแห่งความขัดแย้งในชุมชนได้ ส่วนหนึ่งของการลดความขัดแย้งในสังคมเราต้องร่วมมือในการเสนอและออกแนวคิดผ่านการมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการที่มีขนาดใหญ่ การเสริมสร้างกระบวนการอย่างมีส่วนร่วมมาจากกิจกรรมพื้นฐานที่ใช้ในการพัฒนาชุมชนผ่านกิจกรรมการศึกษาสำหรับชุมชน (อนุรักษ์ ปัญญาวัฒน์, 2541) โดยกิจกรรมต่างๆ นั้น มรว.อภิน

รพีพัฒน์ (2527) ได้เสนอแนวคิดที่ว่ากิจกรรมต่างๆที่กำหนดตามแผนการร่วมบริหารการตัดสินใจร่วมกันด้วยความเต็มใจหรือได้รับรางวัลตอบแทน หรือการถูกบังคับให้เข้าร่วมต้องมีส่วนร่วมในการเข้าร่วมได้สร้างพลังหรืออำนาจและสร้างปฏิสัมพันธ์ขององค์กร การมีส่วนร่วมของประชาชน (Public Participation) เป็นแนวทางที่สำคัญที่สุดในการลดปัญหาความขัดแย้งในการดำเนินโครงการต่างๆ เพราะการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นการเปิดโอกาสให้กับผู้ที่ได้รับผลกระทบ และผู้ที่ไม่เห็นด้วยกับโครงการ ได้มีโอกาสในการแสดงความคิดเห็น ทศนคติและทางเลือกที่มีอยู่ต่อสาธารณชน รวมทั้งได้มีโอกาสร่วมในกระบวนการตัดสินใจในโครงการนั้น

จากแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าการแก้ไขปัญหาอย่างแท้จริงนั้นต้องพิจารณาการมีส่วนร่วมเริ่มตั้งแต่การร่วมคิดร่วมตัดสินใจในการค้นหาปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหา การร่วมในการปฏิบัติการแก้ไขปัญหา และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล อย่างไรก็ตาม การที่ประชาชนจะมีส่วนร่วมในขั้นตอนใดนั้นขึ้นอยู่กับว่าผู้นั้นมีโอกาสที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการคิดและตัดสินใจเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหา มากกว่าผู้ที่ไม่ได้มีความรับผิดชอบโดยตรง จากโครงการก่อสร้างฯ เป็นผลให้จำนวนนักท่องเที่ยวเข้ามามากขึ้นเนื่องจากการเดินทางที่รวดเร็วและสะดวกขึ้นนั้น ในทางเศรษฐกิจบ้านปางหม้ออาจได้รับผลกระทบในทางบวก นั่นคือระบบเศรษฐกิจการท่องเที่ยวโดยภาพรวมในหมู่บ้านปางหม้อจะดีขึ้นทั้งด้านรายได้และการจ้างงานแก่คนในท้องถิ่น คนรู้จักเมืองแม่ฮ่องสอนมากขึ้น แต่ในทางกลับกันเมื่อระบบเศรษฐกิจปางหม้อดีขึ้น โดยเฉพาะด้านการท่องเที่ยว แต่ความต้องการในการขยายการก่อสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวไม่ว่าจะเป็น รีสอร์ท เกสต์เฮาส์ ฯลฯ ให้เพียงพอต่อจำนวนนักท่องเที่ยวที่จะเพิ่มตามมา ส่งผลให้มีนักลงทุนเข้ามาลงทุนในหมู่บ้านเพิ่มขึ้น ปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคตได้ คือชุมชนแออัด ปัญหาขยะ ปัญหา น้ำเสีย มลพิษทางอากาศ กากของเสียที่เป็นพิษ ค่าครองชีพสูงขึ้นการอพยพเข้ามาของแรงงานต่างถิ่น ล้วนส่งผลต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมในเขตเทศบาลตำบลปางหม้อและหมู่บ้านใกล้เคียง สิ่งที่สำคัญคือปัญหาที่ดินที่ชาวบ้านอาจขายที่ดินซึ่งเป็นกรรมสิทธิ์ของตนเองให้กับนายทุนในการสร้างรีสอร์ท เกสต์เฮาส์ เพราะพื้นที่ในเขตเทศบาลไม่สามารถที่จะขยายได้อีกต่อไปจึงจำเป็นต้องขยายออกมายังพื้นที่รอบนอกที่ยังคงมีทรัพยากรที่สมบูรณ์เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว เกิดการกว้านซื้อที่ดินทั้งเพื่อเก็งกำไรและการลงทุนของนายทุนทั้งในประเทศและนอกประเทศจะทำให้ในอนาคตกรรมสิทธิ์ที่ดินที่เคยเป็นของชาวบ้านในการทำการเกษตรกรรม การเลี้ยงสัตว์ซึ่งเป็นวิถีชีวิตดั้งเดิมจะถูกเปลี่ยนมือ วิถีชีวิตแบบดั้งเดิมของชาวบ้านอาจไม่มีให้เห็นอีกต่อไปเพราะชาวบ้านไม่อาจทนต่อกระแสและแรงของการพัฒนาที่รุกคืบเข้ายังพื้นที่ อนุรักษ์อย่างมาก ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติของหมู่บ้าน ถูกทำลาย การพัฒนาหนักไปด้านใดด้านหนึ่งมากเกินไปจะทำให้ลดความสมดุล

ของธรรมชาติและสังคมและก่อให้เกิดช่องว่างระหว่างคนจนกับคนรวย การพัฒนาเมืองให้เจริญในด้านต่างๆ ขณะเดียวกันก็ก่อให้เกิดแหล่งชุมชนแออัดสำหรับคนจนจำนวนมากด้วย การพัฒนาชนบทให้ทันสมัยด้วยไฟฟ้าและถนน คนที่ยากจนต้องอพยพจากชนบทไปรับจ้างในเขตเมืองมากขึ้น

ในปัจจุบันการหลงใหลทางวัฒนธรรมเป็นไปอย่างรวดเร็ว ทำให้สังคมเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วด้วย จนทำให้เกิดการทำลายคุณค่าและเอกลักษณ์ของสังคมนั้นๆ ไปการยอมรับวัฒนธรรมที่หลงใหลเข้ามาโดยไม่ได้อัดกลั่นกรองให้รอบคอบ ทำให้เกิดภาวะทันสมัย แต่ไม่มีอารยธรรมในหลายๆ ด้าน เช่น การหลงใหลในดนตรีตะวันตกจนหลงลืมดนตรีพื้นเมือง การเชื่อในความรู้ของโลกตะวันตกจนลืมนิยามปัญหาท้องถิ่น การเลียนแบบการแต่งกายที่ไม่เหมาะสม ฯลฯ ซึ่งเป็นแนวโน้มที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากผลพวงของการพัฒนานี้ในอนาคต จากโครงการพัฒนาต่างๆ ของรัฐทุกโครงการย่อมส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงนั้น ไม่ว่าจะเป็นด้านสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และทรัพยากร การเปลี่ยนแปลงนั้นอาจจะเปลี่ยนไปในทางที่เจริญขึ้นหรือเสื่อมลงก็ได้ การเปลี่ยนแปลงนั้นขึ้นอยู่กับระยะเวลาเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ เมื่อสังคมมีการเปลี่ยนแปลงย่อมที่จะส่งผลทำให้วัฒนธรรมเปลี่ยนตามไปด้วยและส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของคนในสังคมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เช่น ค่านิยม ความเชื่อ ความคิด และจะต้องทำให้คนทุกกลุ่มในสังคมได้รับผลดีจากการพัฒนาอย่างเท่าเทียมกันสามารถที่จะเก็บรักษาสิ่งที่มีค่าของสังคมทั้งธรรมชาติและศิลปวัฒนธรรมให้ตกทอดแก่คนรุ่นต่อไป ได้มีโอกาสชื่นชมและได้ใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนเพื่อนำไปสู่การพัฒนาประเทศและท้องถิ่นอย่างยั่งยืนต่อไป

5.3 ข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่องผลกระทบทางสังคมอันอาจเกิดจากโครงการก่อสร้างระบบขนส่งด้วยสายพานเชียงใหม่ – แม่ฮ่องสอน กรณีศึกษาบ้านปางหมู ตำบลปางหมู อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน จากการประมวลรวบรวมข้อเสนอแนะจากการสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์ การใช้แบบสอบถามและการสังเกต

โครงการก่อสร้างระบบขนส่งด้วยสายพานมีทั้งผลดีและผลเสียที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคตต่อประชาชนในพื้นที่ ในหลายๆ ความคิด การเล็งเห็นความสำคัญเพียงผิวเผินคือมองในผลดีมากกว่า ขาดการมองในมุมกว้างที่เป็นส่วนร่วมอาจมีผลเสียมากกว่า ดังนั้น ทางฝ่ายที่เกี่ยวข้องในการก่อสร้างโครงการฯ ควรที่จะเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกภาคส่วนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจในทุกกระบวนการของโครงการฯ เพื่อหาทางบรรเทาผลกระทบที่จะเกิดขึ้น และหากทาง

ฝ่ายที่เกี่ยวข้องยังไม่พร้อมที่จะดำเนินการก่อสร้างในยุคปัจจุบันควรที่จะมีการทบทวนโครงการฯ เพื่อให้โครงการฯ มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับยุคสมัย

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัย

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. การศึกษาเพื่อหาแนวทางหรือมาตรการลดผลกระทบทางสังคม เพื่อเตรียมความพร้อมในการป้องกันผลกระทบนั้น จำเป็นต้องอาศัยหน่วยงาน 3 หลัก คือ ชุมชน หน่วยงานรัฐหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและผู้รับผิดชอบโครงการ เพื่อให้สามารถกำหนดกรอบการทำงานได้อย่างชัดเจน และเพื่อสร้างความร่วมมือตามบทบาทหน้าที่ที่เหมาะสม
2. ควรมีการศึกษาผลกระทบทั้งทางลบและทางบวกอย่างละเอียดในมุมมองประเด็นทางด้านสุขภาพและสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะความหลากหลายทางชีวภาพของพื้นที่ป่าชุมชนที่คาดว่าจะเกิดจากการก่อสร้างโครงการทั้งในช่วงของการก่อสร้างและเมื่อเปิดดำเนินการ
3. ควรทำการศึกษาเปรียบเทียบผลกระทบทางด้านสังคม สิ่งแวดล้อมและสุขภาพจากโครงการขนาดใหญ่ที่ดำเนินการแล้วกับโครงการที่กำลังจะเริ่มก่อสร้างเพื่อให้เห็นถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นในอนาคตอย่างชัดเจนยิ่งขึ้นเพื่อเป็นแนวทางในการบรรเทาผลกระทบและเพื่อให้เกิดการพัฒนาต่อไป

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรทำการศึกษาวิจัยแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยว ทางวัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่น ตลอดจนทรัพยากรธรรมชาติ ในการคมนาคมขนส่ง โดยสำรวจความคิดเห็นจากนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ ที่เข้ามาท่องเที่ยวหรือผู้มีส่วนได้ ส่วนเสียจากผู้ประกอบการจากรถประจำทาง รถเช่า เพื่อหารับฟังความคิดเห็นและหาแนวทางร่วมกัน
2. ควรทำการศึกษาเพื่อหาแนวทางเกี่ยวกับการเตรียมความพร้อมในการปรับตัวเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรมของชาวไทยใหญ่
3. ควรทำการศึกษาเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการศึกษาผลกระทบทางสังคมแบบเชิงลึกมากขึ้น